

מחווון – חוברת העבודה בגאוגרפיה לכיתה י'-י"ב

פרק 1: מגוון נופים בארץ קטנה

1 השלימו את הטבלה.

תופעה	התהליך שיצר אותה	השפעה על האדם
ים המלח	שקיעה לאורך השבר ואידוי רב	מינרלים, תעשייה ותיירות מרפא
החרמון	הרמה טקטונית	סקי ומקורות מים לירדן

2 על פי המקור, איזו תכונה של ארץ ישראל מאפשרת מסע כזה? הסבירו.

תשובה אפשרית: מגוון נופי רב בשטח קטן: מרחקים קצרים בין אזורים שונים מאוד בגובה ובאקלים.

3 הסבירו השלכה כלכלית אחת של המגוון הנופי.

תשובה אפשרית: למשל: תיירות כל השנה באתרים שונים; חקלאות מגוונת – גידולי אקלים קריר בצפון וגידולים טרופיים בערבה.

4 הסבירו קושי אחד שהמגוון הנופי יוצר לפיתוח.

תשובה אפשרית: סלילת כבישים ומסילות בהר ובבקע קשה ויקרה; בנייה במדרונות מוגבלת.

5 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. המעבר בין רצועות הנוף בישראל הדרגתי ואיטי.	☐	☒	המעבר חד: בשטח קטן יש פערי גובה גדולים.
ב. המים בחרמון מחלחלים בסלע הגיר ויוצאים במעיינות.	☒	☐	

פרק 2: אקלים ארץ ישראל ומצבים סינופטיים

1 השלימו: גורם אקלים והשפעתו.

גורם	דוגמה בישראל
גובה	ירושלים קרה יותר מתל אביב; שלג בחרמון
מרחק מהים	בחוף – לח ומתון; בפנים הארץ – הפרשי טמפרטורה גדולים
צל גשם	מדבר יהודה ובקע הירדן יבשים

2 תארו את המגמה בנתונים והסבירו אותה.

תשובה אפשרית: המשקעים פוחתים מצפון לדרום וממערב למזרח: הצפון קרוב למסלול השקעים הגשומים, הדרום קרוב לחגורת הלחץ הגבוה; המזרח נמצא בצל גשם.

3 מדוע ירושלים, הרחוקה מהים יותר מתל אביב, מקבלת כמות גשם דומה?

תשובה אפשרית: ירושלים גבוהה: האוויר עולה במדרון, מתקרר ומתעבה לגשם (גשם מחמת הגובה).

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. רמה ברומטרית בחורף מביאה גשמים כבדים.	☐	☒	רמה בחורף מביאה מזג אוויר יבש וצלול.
ב. בריזה היא רוח מהים אל היבשה בשעות היום.	☒	☐	

פרק 3: גבולות המדינה ואוכלוסיית ישראל

1 על פי הנתונים, תארו את הקשר בין מיקום היישוב (מרכז/פריפריה) לאשכול.

תשובה אפשרית: יישובי המרכז (סביון, רעננה) באשכולות גבוהים; יישובי פריפריה (דימונה, רהט) באשכולות נמוכים. יש יוצאים מן הכלל – בני ברק במרכז באשכול נמוך.

2 הסבירו גורם אחד לכך שבני ברק, הנמצאת במרכז, נמצאת באשכול נמוך.

תשובה אפשרית: אוכלוסייה חרדית – פריון גבוה מאוד, שיעור תעסוקה נמוך יחסית של גברים והכנסה ממוצעת לנפש נמוכה.

3 השלימו: מה מלמד מבנה הגילים?

מבנה	מה הוא מלמד
בסיס רחב	ילודה גבוהה ואוכלוסייה צעירה
צמרת רחבה	תוחלת חיים גבוהה ושיעור מבוגרים גדול

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. אחרי הסכם השלום עם ירדן נסוגה ישראל מסיני.	☐	☒	הנסיגה מסיני הייתה בעקבות הסכם השלום עם מצרים.
ב. הפריז גבוה במיוחד בחברה החרדית ובחברה הבדואית.	☒	☐	

5 הציגו השלכה אחת של אוכלוסייה צעירה על המדינה.

תשובה אפשרית: צורך ביותר מוסדות חינוך ודיור; כוח עבודה גדול בעתיד.

פרק 4: צורות יישוב ותמורות במרחב הכפרי

1 השלימו: לפני ואחרי בקיבוץ.

תחום	לפני	אחרי
תעסוקה	חקלאות בקיבוץ	תעשייה, שירותים ועבודה בחוץ
שימושי קרקע	שדות ומטעים	גם הרחבות, מסחר ותעשייה

2 על פי המקור, הסבירו מדוע קיבוץ סמוך לעיר הסב שדות למסחר.

תשובה אפשרית: הקרבה לעיר יוצרת ביקוש גבוה וקהל לקוחות גדול; מסחר רווחי יותר מחקלאות.

3 השוו בין פעילות לא חקלאית ביישוב כפרי במרכז ובגליל.

תשובה אפשרית: במרכז – מסחר בגלל קרבה לאוכלוסייה; בגליל – תיירות ונופש בגלל נוף ומרחק מהמרכז.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. עולי העלייה הרביעית העדיפו להקים קיבוצים.	☐	☒	רבים מהם העדיפו את העיר.
ב. בחיפה התפתחו בתקופת המנדט נמל ותעשייה.	☒	☐	

5 הסבירו גורם אחד לתהליך ההפרטה בקיבוצים.

תשובה אפשרית: משבר כלכלי בשנות ה-80; שינוי ערכים – רצון בעצמאות אישית.

פרק 5: ערי מטרופולין וירושלים

1 השלימו: מאפייני ערי המטרופולין.

מטרופולין	מאפיין בולט
תל אביב	הגדולה, מרכז כלכלי ועסקי
חיפה	נמל, תעשייה ואקדמיה
ירושלים	בירה, קדושה לשלוש דתות

2 הסבירו שני גורמים לעיור בשולי המטרופולין.

תשובה אפשרית: מחירי דיור נמוכים יותר מבעיר; איכות חיים ושטחים פתוחים; שיפור תחבורה שמאפשר יוממות.

3 הציגו בעיה אחת שנוצרת בעקבות עיור השוליים והציעו פתרון.

תשובה אפשרית: עומסי תנועה – תחבורה ציבורית ורכבות; אובדן שטחים פתוחים – בנייה לגובה ותכנון.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. מנהרות הכרמל הקשו על התנועה בחיפה.	☐	☒	הן שיפרו את הנגישות ועקפו את מרכז העיר.
ב. האשכול החברתי-כלכלי של ירושלים נמוך יחסית.	☒	☐	

5 איזה תהליך מתאר המקור? הסבירו.

תשובה אפשרית: יוממות – תנועה יומית מיישוב בשולי המטרופולין לעבודה בעיר המרכזית.

פרק 6: תמורות ביישובים הערביים והדרוזיים

1 השלימו: לפני ואחרי ביישוב הערבי.

תחום	לפני	אחרי
תעסוקה	חקלאות	מסחר, שירותים, חינוך ורפואה
בנייה	בתים צמודי קרקע	גם בנייה לגובה ושכונות חדשות
שירותים	מעט, מחוץ ליישוב	מרכזי שירותים ומסחר ביישוב

2 על פי המקור, ציינו שתי תמורות מבניות ביישוב.

תשובה אפשרית: בנייה לגובה במרכז; אזור תעשייה; פארק – שטח ירוק.

3 הסבירו מדוע בנייה לגובה מתאימה ליישוב שגדל מהר.

תשובה אפשרית: מחסור בקרקע פנויה – בנייה לגובה מאפשרת יותר דירות על אותו שטח.

4 הציגו דרך אחת להתמודדות עם בעיות סביבה ביישוב והסבירו.

תשובה אפשרית: למשל: חינוך סביבתי – משנה הרגלים; תוכנית מתאר – מקצה שטחים ירוקים; איגוד ערים – טיפול משותף וזול בפסולת.

5 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. העיר הערבית לא נותנת שירותים ליישובים שבשוליה.	☐	☒	היא משמשת מרכז שירותים ליישובים הסמוכים.
ב. העיור שינה גם את אורח החיים ביישובים.	☒	☐	

פרק 7: גלעין מול שוליים – אי-שוויון מרחבי

1 תארו את התפרוסת שעולה מהנתונים והסבירו גורם אחד לה.

תשובה אפשרית: צפיפות גבוהה במרכז ונמוכה בצפון ובדרום; גורם: ריכוז מקומות עבודה ושירותים במרכז; הדרום מדברי.

2 השלימו: כלי לחיזוק השוליים והסבר.

כלי	כיצד הוא מצמצם פערים
הגדלת נגישות	מקצר זמן נסיעה למרכז ומושך תושבים
אזור עדיפות לאומית	הטבות מס ודיור שמושכות תושבים ועסקים
חיזוק באר שבע	מרכז עבודה ושירותים קרוב לתושבי הנגב

3 הסבירו כיצד פער בחינוך עלול להגדיל את הפער הכלכלי.

תשובה אפשרית: פחות זכאות לבגרות והשכלה גבוהה ← פחות עבודות איכותיות ← הכנסה נמוכה.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. רוב הנגב צפוף באוכלוסייה.	☐	☒	רוב הנגב דליל מאוד.
ב. מסילות ברזל לבאר שבע ולכרמיאל שיפרו את הנגישות לשוליים.	☒	☐	

5 הציעו דרך נוספת לצמצום פערים ונמקו.

תשובה אפשרית: למשל: הקמת מכללות ובתי חולים בפריפריה – השכלה ותעסוקה קרוב לבית.

פרק 8: תמורות בכלכלת ישראל

1 תארו את התמורה במבנה התעסוקה והסבירו גורם אחד לה.

תשובה אפשרית: ירידה חדה בחקלאות ועלייה בשירותים; גורם: מיכון וטכנולוגיה חקלאית צמצמו את הצורך בעובדים, ועלייה ברמת החיים הגדילה ביקוש לשירותים.

2 השלימו: לפני ואחרי בחקלאות.

תחום	לפני	היום
תפיסה	ערך ציוני	ענף כלכלי רווחי
טכנולוגיה	עבודת ידיים	טפטוף, חממות ומיכון

3 הסבירו כיצד פיתוח מדעי-טכנולוגי תרם לחקלאות בישראל.

תשובה אפשרית: טפטוף ומיחזור מים מאפשרים גידול בתנאי מחסור; זנים עמידים וחממות מגדילים יבולים; ייצוא ידע.

4 הסבירו תמורה אחת בנוף העירוני-המסחרי.

תשובה אפשרית: ממסחר ברחוב במרכז העיר לקניונים ומרכזים פתוחים בשולי העיר – בגלל רכב פרטי, חניה וקרקע זולה.

5 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. התיירות הפנימית בישראל ירדה ואין לה חשיבות.	☐	☒	התיירות הפנימית גדלה והיא מקור פרנסה בפריפריה.
ב. ענף ההייטק תורם חלק גדול מהייצוא.	☒	☐	

פרק 9: משאבים ותשתיות: אנרגיה, תחבורה ונמלים

1 השלימו: מקור אנרגיה – יתרון וחסרון.

מקור	יתרון	חסרון
פחם	זול וזמין לייבוא	זיהום אוויר רב
גז טבעי	מקומי ומזהם פחות	מתכלה ומרוכז במעט מאגרים
שמש	מתחדשת ונקייה	דורשת שטחים ואגירה

2 על פי הנתונים, הסבירו גורם לעומסי התנועה בישראל.

תשובה אפשרית: מספר כלי הרכב גדל פי 4 ואילו אורך הכבישים גדל רק בכמחצית – יותר רכבים על כל ק"מ כביש.

3 הסבירו כיצד גילוי הגז שינה את מדיניות האנרגיה.

תשובה אפשרית: מעבר מפחם מיובא לגז מקומי; פחות זיהום; עצמאות אנרגטית וייצוא.

4 מדוע היה צורך לבנות נמלי ים חדשים?

תשובה אפשרית: הסחר גדל, הנמלים הישנים היו עמוסים; כמעט כל הסחר עובר בים.

5 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. תחבורה ציבורית מגדילה את עומסי התנועה.	☐	☒	תחבורה ציבורית מפחיתה את מספר הרכבים הפרטיים ואת העומס.
ב. ישראל מייצאת גז טבעי למצרים ולירדן.	☒	☐	

פרק 10: איכות הסביבה ופיתוח בר-קיימא בישראל

1 השלימו: מפגע – גורם – דרך התמודדות.

מפגע	גורם	דרך התמודדות
זיהום נחלים	שפכים	טיהור שפכים ושיקום הנחל
זיהום אוויר	תחנות כוח ורכבים	מעבר לגז ולתחבורה ציבורית
אובדן שטחים פתוחים	בנייה מתפשטת	תמ"א 35 – בנייה לגובה ובתוך הערים

2 על פי המקור, מיהו «פרקליט שימור» ובאיזה כלי הוא משתמש?

תשובה אפשרית: ארגון סביבתי; עתירה לבית המשפט בהסתמך על חוק שמירת הסביבה החופית.

3 הסבירו מדוע גידול ברמת החיים מגביר את הפגיעה בסביבה.

תשובה אפשרית: יותר צריכה של מוצרים, אנרגיה ורכבים → יותר פסולת, זיהום ושימוש בקרקע.

4 הביאו דוגמה לתיקון משגה מהעבר והסבירו.

תשובה אפשרית: חיריה – הר פסולת שהפך לפארק ומרכז מיחזור; הקישון – נחל מזוהם ששוקם.

5 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. תמ"א 35 מעודדת פיזור הבנייה בשטחים הפתוחים.	☐	☒	תמ"א 35 מרכזת את הבנייה ושומרת על שטחים פתוחים.
ב. אגמון החולה הוא דוגמה להשבת מים לטבע.	☒	☐	

פרק 11: תיחום המזרח התיכון והסכמי השלום

1 השלימו: הסכם השלום ומה קבע.

הסכם	שנה	עיקר
ישראל-מצרים	1979	נסיגה מסיני וגבול מוסכם
ישראל-ירדן	1994	גבול מוסכם והסדרי מים
הסכמי אברהם	2020	נורמליזציה וקשרי מסחר ותיירות

2 הסבירו מדוע קשה לתחום את המזרח התיכון בגבול אחד.

תשובה אפשרית: המאפיינים הפיזיים והתרבותיים לא חופפים: יש מדינות לא ערביות, מדבר שממשיך לצפון אפריקה, ושיקולים מדיניים שונים.

3 הסבירו את חשיבות תעלת סואץ למיקום הגאוגרפי-אסטרטגי של החבל.

תשובה אפשרית: מקצרת את נתיב השיט בין אירופה לאסיה; עובר בה חלק גדול מהסחר העולמי.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. הסכמי אברהם נחתמו עם מצרים וירדן.	☐	☒	הם נחתמו עם איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו.
ב. רכס הטורוס נמצא בטורקיה.	☒	☐	

5 הציגו השפעה אחת של הסכם שלום על הגבול בין המדינות.

תשובה אפשרית: הגבול מוסכם ויציב יותר; נפתחים מעברי גבול לתיירות ולמסחר.

פרק 12: טבע ואדם במזרח התיכון: מדבר, נהרות ומים

1 על פי הנתונים, תארו את תפוצת האוכלוסייה במצרים והסבירו אותה.

תשובה אפשרית: צפיפות עצומה בעמק הנילוס ובדלתא ושטח ריק ברוב המדינה; הסיבה: רק שם יש מים וקרקע פורייה – השאר מדבר.

2 השלימו: מיזם מים והשפעתו.

מיזם	מדינה	השפעה
סכר אסואן	מצרים	אגירה, השקיה וחשמל; הפסקת ההצפות והסחף הפורה
GAP – סכר אטאטורק	טורקיה	השקיה וחשמל בטורקיה; פחות מים בסוריה ובעיראק

3 הסבירו מדוע נהר שזורם בכמה מדינות עלול לגרום לסכסוך.

תשובה אפשרית: מדינה במעלה הנהר יכולה לבנות סכרים ולשאוב, ואז פחות מים מגיעים למדינה במורד.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. ההתפלה נפוצה בעיקר במדינות העניות של המזרח התיכון.	☐	☒	ההתפלה נפוצה בעיקר במדינות העשירות. המפרץ העשירות.
ב. קנאת היא מערכת עתיקה להובלת מי תהום.	☒	☐	

5 הסבירו כיצד אקלים מיוחד יכול להיות יתרון כלכלי.

תשובה אפשרית: שמש וים חם כל השנה מושכים תיירים לערי נופש בים סוף ובמפרץ.

פרק 13: אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון

1 תארו את המגמה בנתונים והסבירו שני גורמים לה.

תשובה אפשרית: ירידה בכל המדינות, בעיקר באיראן; גורמים: עיור, השכלת נשים, תכנון משפחה ומדיניות ממשלתית.

2 השלימו: לחץ דמוגרפי והשלכה.

תחום	השלכה
משאבים	מחסור במים ובמזון; יבוא מזון
תשתיות	מחסור בדיוור ועומס בתחבורה
חברה	אבטלת צעירים

3 הסבירו מדוע הנוודות הצטמצמה. ציינו שני גורמים.

תשובה אפשרית: גבולות מדיניים חוסמים נדידה; מדיניות יישוב קבע; פרנסה חדשה בעיר.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. הגירה מהכפר לעיר מקטינה את הערים.	☐	☒	היא מגדילה את הערים ויוצרת זחילה עירונית.
ב. ירידה בתמותה הייתה גורם לגידול המהיר של האוכלוסייה.	☒	☐	

5 הסבירו בעיה אחת שנוצרת בעיר בעקבות הגירה מהירה מהכפר.

תשובה אפשרית: שכונות לא מוסדרות, מחסור בתשתיות, צפיפות ואבטלה.

פרק 14: כלכלה וגאופוליטיקה במזרח התיכון

1 השלימו: גורם לנחשלות ודוגמה.

גורם	דוגמה
כוח עבודה	שיעור נמוך של נשים עובדות; השכלה טכנולוגית נמוכה
תשתיות	הפסקות חשמל וכבישים לא סלולים
משטר	שחיתות ומשטר רודני שמרתיעים משקיעים

2 על פי המקור, תארו את התמורה בדובאי והסבירו גורם אחד לה.

תשובה אפשרית: מכפר דייגים למוקד סחר ותעופה עולמי; גורם: הון מנפט, מדיניות שמעודדת יזמות ואזור סחר חופשי, מיקום בין אירופה לאסיה.

3 הסבירו כיצד תיירות יכולה לשמש מנוף לפיתוח.

תשובה אפשרית: מכניסה מטבע זר, יוצרת עבודה, ומעודדת בניית תשתיות – כבישים, שדות תעופה ומלונות.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. חקלאות עתירת ידע מתפתחת בעיקר במדינות העניות.	☐	☒	היא מתפתחת בעיקר במדינות שיש להן הון.
ב. ישראל מייצאת גז למצרים ולירדן.	☒	☐	

5 הציגו דוגמה לשיתוף פעולה כלכלי בין מדינות באזור והסבירו את תועלתו.

תשובה אפשרית: ייצוא גז מישראל לירדן – לירדן אנרגיה זולה, לישראל הכנסות; QIZ – מקומות עבודה בירדן וייצוא לארה"ב.

פרק 15: מיפוי המרחב והצגתו

1 השלימו: חישובי קנה מידה.

קנה מידה	מרחק במפה	מרחק בשטח
1:50,000	4 ס"מ	2 ק"מ
1:100,000	3 ס"מ	3 ק"מ
1:25,000	8 ס"מ	2 ק"מ

2 הסבירו יתרון אחד של מפה על פני תצלום אוויר.

תשובה אפשרית: המפה מכלילה ומדגישה את החשוב, מציגה שמות וסמלים, וגם מידע שלא רואים בתצלום (גבולות, גובה).

3 הסבירו כיצד מזהים במפה טופוגרפית מדרון תלול.

תשובה אפשרית: לפי קווי גובה צפופים – הפרש גובה גדול במרחק קטן.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. קווי אורך מקבילים לקו המשווה.	☐	☒	קווי אורך עוברים מקוטב לקוטב; קווי רוחב מקבילים לקו המשווה.
ב. מפת כתמים צובעת כל שטח לפי ערך.	☒	☐	

5 איזו מפה נושאית תתאים להצגת הייצוא מישראל ליעדים שונים? נמקו.

תשובה אפשרית: מפת זרימה – חצים מישראל ליעדים, ועובי החץ לפי ערך הייצוא.

פרק 16: הכוחות המעצבים את פני כדור הארץ

1 השלימו: חלקי הנהר.

חלק	מאפיין	צורת נוף
מעלה הנהר	זרימה מהירה וחריצה	עמק V
מהלך תחתון	זרימה איטית ופיתולים	מאנדרים ומישור הצפה
שפך	השקעת סחף	דלתא

2 הסבירו מדוע אוכלוסייה רבה חיה ליד הרי געש, למרות הסכנה.

תשובה אפשרית: אדמה געשית פורייה מאוד לחקלאות; תיירות ואנרגיה גאותרמית.

3 הציגו דרך אחת להתמודדות עם רעידות אדמה.

תשובה אפשרית: תקני בנייה עמידה ושיפור מבנים ישנים; מערכות התרעה ותרגולים.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. סכרים מגבירים תמיד את סכנת ההצפות.	☐	☒	סכרים מווסתים את הזרימה ומפחיתים הצפות, אבל עוצרים סחף.
ב. פיורדים הם עמקים קרחוניים שהוצפו בים.	☒	☐	

5 הסבירו השפעה שלילית אחת של פעילות האדם על נהר.

תשובה אפשרית: זיהום מתעשייה ומחקלאות; שאיבת יתר שמייבשת את הנהר; סכרים שעוצרים את הסחף ופוגעים בדלתא.

פרק 17: אזורי אקלים והתחממות כדור הארץ

1 השלימו: גורם אקלים והשפעתו.

גורם	השפעה	דוגמה
קו רוחב	ככל שמתרחקים מהמשווה – קר יותר	הקטבים קרים
זרמי ים	זרם חם מחמם וזרם קר מקרר	מערב אירופה מתונה בזכות הגולפסטרים
גובה	בגובה קר יותר	שלג בהרים גבוהים גם בקו המשווה

2 תארו את המגמה והסבירו גורם אחד לה.

תשובה אפשרית: עלייה חדה, בעיקר מאז אמצע המאה ה-20; גורם: שריפת דלקים מאובנים ובירוא יערות.

3 הסבירו השלכה אחת של ההתחממות על המרחב האנושי.

תשובה אפשרית: עליית מפלס הים מאיימת על ערי חוף; בצורות פוגעות בחקלאות ומגבירות הגירה.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. אפקט החממה כולו נוצר בידי האדם.	☐	☒	אפקט החממה טבעי; האדם מגביר אותו.
ב. בתים על כלונסאות מונעים הפשרה של קרקע קפואה.	☒	☐	

5 כיצד האדם מתמודד עם תנאי מדבר היום? ציינו שתי דרכים.

תשובה אפשרית: מיזוג אוויר; התפלה; בנייה מותאמת אקלים; השקיה בטפטוף.

פרק 18: אוכלוסיות במרחב העולמי

1 השלימו: שלבי המעבר הדמוגרפי.

שלב	ילודה	תמותה
1	גבוהה	גבוהה
2	גבוהה	יורדת – גידול מהיר
3	יורדת	נמוכה
4	נמוכה	נמוכה

2 השוו בין המדינות והסבירו באיזה שלב של המעבר הדמוגרפי נמצאת כל אחת.

תשובה אפשרית: ניגריה – ילודה גבוהה ואוכלוסייה צעירה, שלב 2-3; יפן – ילודה נמוכה והזדקנות, שלב 4 (ואף ירידה באוכלוסייה).

3 הסבירו השפעה אחת של ההגירה על המדינה הקולטת.

תשובה אפשרית: כוח עבודה חדש לענפים חסרים; מגוון תרבותי; לעיתים לחץ על שירותים ומתחים חברתיים.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. צפיפות וריכוז הם אותו מושג.	☐	☒	צפיפות היא מספר תושבים לשטח; ריכוז מתאר את חלוקת האוכלוסייה בשטח.
ב. שינויי אקלים יכולים להיות גורם דחיקה.	☒	☐	

5 מהי בעיה אחת של אוכלוסייה מזדקנת?

תשובה אפשרית: פחות עובדים מממנים יותר פנסיונרים; הוצאות בריאות גבוהות.

פרק 19: המרחב העירוני והמרחב הכפרי

1 על פי הנתונים, באיזו מדינה יש עיר ראשה? נמקו.

תשובה אפשרית: בתאילנד – בנגקוק גדולה פי כ-9 מהעיר השנייה; בגרמניה יש כמה ערים גדולות בגודל דומה.

2 השלימו: מפגע בעיר ודרך התמודדות.

מפגע	דרך התמודדות
זיהום אוויר	תחבורה ציבורית ורכב חשמלי
אי חום עירוני	עצים, גגות ירוקים ושטחים פתוחים
רעש	הרחקת תעשייה, קירות אקוסטיים

3 הסבירו מדוע השובל העירוני – כפרי משתנה במהירות.

תשובה אפשרית: ביקוש לקרקע בשולי העיר למגורים ולמסחר; קרקע זולה יחסית; כבישים חדשים.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. במרחב הכפרי במדינות מפותחות כמעט כולם עובדים בחקלאות.	☐	☒	יש גם תיירות, מלאכה, תעשייה ועבודה מרחוק.
ב. מגלופוליס היא חיבור של כמה מטרופולינים.	☒	☐	

5 הציגו גורם מיקום אחד של עיר והסבירו.

תשובה אפשרית: נמל – סחר ותעשייה; צומת דרכים – מרכז מסחר; מקור מים – תנאי בסיסי ליישוב.

פרק 20: מרחב הפעילות הכלכלית ופיתוח בר-קיימא

1 השלימו: מדדי פיתוח.

מדד	מדינה מפותחת	מדינה מתפתחת
תוחלת חיים	גבוהה (מעל 80)	נמוכה יחסית (ב-60)
מועסקים בחקלאות	מעט (פחות מ-5%)	רבים (יותר מ-40%)
תמותת תינוקות	נמוכה	גבוהה

2 הסבירו מדוע מוצר כמו טלפון חכם הוא דוגמה לגלובליזציה בייצור.

תשובה אפשרית: הוא מתוכנן במדינה אחת, רכיביו מיוצרים בכמה מדינות ומורכב במדינה זולה – ונמכר בכל העולם.

3 הסבירו שני גורמים לכך שחברות הייטק מתרכזות בפארק מדעי.

תשובה אפשרית: קרבה לאוניברסיטאות – ידע ועובדים מיומנים; שיתוף פעולה בין חברות; תשתיות משותפות.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. פיתוח בר-קיימא פירושו להפסיק כל פיתוח.	☐	☒	פיתוח בר-קיימא הוא פיתוח שלא פוגע ביכולת הדורות הבאים.
ב. HDI משלב הכנסה, בריאות והשכלה.	☒	☐	

5 הביאו דוגמה ליישום פיתוח בר-קיימא בתחום האנרגיה והתעשייה.

תשובה אפשרית: אנרגיה סולארית; מיחזור וכלכלה מעגלית; מפעלים עם ייצור נקי שמפחית פליטות.

חזרה - מה למדנו?

1 חזרה: השלימו בעזרת מחסן המילים.

- המקום הנמוך ביותר ביבשה: **ים המלח**.
- אזור יבש ממזרח לרכס הרים נמצא בצל גשם.
- האזור המרכזי והמפותח במדינה נקרא **גלעין**.
- כ-95% מתושבי מצרים חיים לאורך ה**נילוס**.
- חלוקת העיר לאזורים לפי ייעוד: **איזור**.

2 חזרה: התאימו מושג להסבר.

טור א

1. ריבוי טבעי

2. מטרופולין

3. פיתוח בר-קיימא

4. עיר ראשה

טור ב

3 פיתוח שלא פוגע בדורות הבאים

1 ילודה פחות תמותה

4 עיר הגדולה פי כמה מהשנייה במדינה

2 עיר גלעין ויישובים הקשורים אליה

3 חזרה: נכון או לא נכון? תקנו.

משפט	נכון	לא נכון	תיקון
א. הסכם השלום עם מצרים נחתם ב-1979.	☒	☐	
ב. רוב המועסקים בישראל עובדים בחקלאות.	☐	☒	רוב המועסקים עובדים בשירותים.
ג. קווי גובה צפופים מעידים על מדרון מתון.	☐	☒	קווי גובה צפופים מעידים על מדרון תלול.

4 בחרו תופעה אחת מארץ ישראל ותופעה אחת מהמזרח התיכון שקשורות למחסור במים, והסבירו את דרכי ההתמודדות בכל אחת.

תשובה אפשרית: למשל: ישראל – התפלה ומים מושבים; מצרים – סכר אסואן והשקיה מהנילוס; מדינות המפרץ – התפלה.

5 הסבירו כיצד הגלובליזציה משפיעה על כלכלת ישראל ועל כלכלת המזרח התיכון.

תשובה אפשרית: ישראל – הייטק וייצוא, תאגידים בינלאומיים; המזרח התיכון – דובאי כמוקד סחר ותעופה, רשתות וקניונים.